

SLOVENSKÁ REPUBLIKA

UZNESENIE

Ústavného súdu Slovenskej republiky

I. ÚS 540/2015-10

Ústavný súd Slovenskej republiky na neverejnom zasadnutí senátu 9. decembra 2015 predbežne prerokoval sťažnosť Ministerstva spravodlivosti Slovenskej republiky, v zastúpení ministrom spravodlivosti Slovenskej republiky JUDr. Tomášom Borecom, a Slovenskej republiky, zastúpenej Ministerstvom spravodlivosti Slovenskej republiky, v zastúpení ministrom spravodlivosti Slovenskej republiky JUDr. Tomášom Borecom, vo veci namietaného porušenia základného práva na súdnu ochranu zaručeného v čl. 46 ods. 1 a čl. 47 ods. 3 Ústavy Slovenskej republiky a práva na spravodlivé súdne konanie zaručeného v čl. 6 ods. 1 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd postupom Najvyššieho súdu Slovenskej republiky v konaní vedenom pod sp. zn. 1 Cdo 211/2013 a jeho uznesením z 30. júla 2015 a takto

r o z h o d o l :

Sťažnosť Ministerstva spravodlivosti Slovenskej republiky a Slovenskej republiky, zastúpenej Ministerstvom spravodlivosti Slovenskej republiky, o d m i e t a .

O d ô v o d n e n i e :

I.

Ústavnému súdu Slovenskej republiky (ďalej len „ústavný súd“) bola 21. októbra 2015 doručená sťažnosť Ministerstva spravodlivosti Slovenskej republiky

(ďalej aj „sťažovateľ v 1. rade“) a Slovenskej republiky, zastúpenej Ministerstvom spravodlivosti Slovenskej republiky (ďalej aj „sťažovateľ v 2. rade“, spolu ďalej len „sťažovatelia“), vo veci namietaného porušenia ich základného práva na súdnu ochranu zaručeného v čl. 46 ods. 1 a čl. 47 ods. 3 Ústavy Slovenskej republiky (ďalej len „ústava“) a práva na spravodlivé súdne konanie zaručeného v čl. 6 ods. 1 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd (ďalej len „dohovor“) postupom Najvyššieho súdu Slovenskej republiky (ďalej len „najvyšší súd“) v konaní vedenom pod sp. zn. 1 Cdo 211/2013 a jeho uznesením z 30. júla 2015 (ďalej len „namietané uznesenie“ alebo „uznesenie najvyššieho súdu“).

Zo sťažnosti a z jej príloh vyplýva, že žalobou podanou Okresnému súdu Bratislava I (ďalej len „okresný súd“) 17. februára 2010 sa žalobca v konaní vedenom pod sp. zn. 25 C 17/2010 domáhal proti sťažovateľovi v 1. rade náhrady škody v sume 51 723,02 € s príslušenstvom v zmysle zákona č. 58/1969 Zb. o zodpovednosti za škodu spôsobenú rozhodnutím orgánu štátu alebo jeho nesprávnym úradným postupom (ďalej len „zákon o zodpovednosti za škodu“).

Okresný súd vo veci rozhodol rozsudkom sp. zn. 25 C 17/2010 z 9. novembra 2011 (ďalej len „rozsudok okresného súdu“), ktorým žalobu žalobcu v celom rozsahu zamietol z dôvodu nedostatku pasívnej vecnej legitimácie na strane sťažovateľa v 1. rade, pričom Krajský súd v Bratislave (ďalej len „krajský súd“) tento záver okresného súdu odobril potvrdzujúcim rozsudkom sp. zn. 8 Co 62/2012 z 19. februára 2013 (ďalej len „rozsudok krajského súdu“). Žalobca nesúhlasiac s názorom krajského súdu napadol jeho rozhodnutie dovolaním, o ktorom rozhodol najvyšší súd namietaným uznesením tak, že rozsudok krajského súdu spolu s rozsudkom okresného súdu zrušil a vec vrátil okresnému súdu na ďalšie konanie.

V odôvodnení svojho rozhodnutia najvyšší súd uviedol, že žalobca, ktorý sa domáhal náhrady škody spôsobenej mu nesprávnym rozhodnutím ministra spravodlivosti Slovenskej republiky (ďalej len „minister“) č. 2490/2004 41 z 5. februára 2004, ako žalovaného označil sťažovateľa v 1. rade, pričom svoj nárok vyvodzoval z § 1 ods. 1 a 2

a § 9 zákona o zodpovednosti za škodu. Z uvedených ustanovení zákona o zodpovednosti za škodu je zrejmá zodpovednosť štátu za vznik škody, i keď žalobca v žalobe za zodpovedný subjekt označil sťažovateľa v 1. rade. Rozpor medzi skutkovým a právnym odôvodnením žaloby, ktorou bol uplatnený nárok zo zodpovednosti štátu a označením žalovaného, mal podľa názoru najvyššieho súdu za následok nezrozumiteľnosť žaloby vo forme jej neurčitosti, a preto bolo povinnosťou súdu prvého stupňa, aby v zmysle § 43 ods. 1 Občianskeho súdneho poriadku (ďalej aj „OSP“) vyzval žalobcu na jeho odstránenie. Keďže okresný súd takto nepostupoval a krajský súd tento nedostatok nijako neodstránil, bolo konanie pred oboma súdmi nižšieho stupňa podľa názoru najvyššieho súdu poznačené odňatím možnosti žalobcu konať pred súdom v zmysle § 237 písm. f) OSP.

Namietaným uznesením najvyššieho súdu tak podľa sťažovateľov došlo k porušeniu nimi označených práv, pretože

„A) najvyšší súd v uvedenom rozhodnutí len vyvolal zdanie, že sťažovateľovi v prvom rade poskytol súdnu ochranu (v skutočnosti je podstatná a rozhodujúca časť odôvodnenia doslova nekriticky a necitlivo doslova prebratá z iného rozhodnutia najvyššieho súdu, bez toho aby o tom v rozhodnutí bola čo i len zmienka). Uvedené zároveň znamená flagrantné porušenie § 157 ods. 2 OSP.

B) najvyšší súd v uvedenom rozhodnutí bezdôvodne nerešpektoval (svoju vlastnú) ustálenú judikatúru v obdobných veciach a odklonil sa od nej, jeho rozhodnutie je tak prekvapivé, nerešpektuje požiadavku na predvídateľnosť súdnych rozhodnutí a je v rozpore s princípom právnej istoty ako takým.

C) najvyšší súd v uvedenom rozhodnutí porušil zásadu rovnosti účastníkov (nebola dodržaná rovnosť zbraní) a nerešpektoval požiadavku nestrannosti súdu.“.

Sťažovatelia tiež uviedli, že sťažovateľ v 2. rade sa pripája k sťažnosti len v bode C, keďže v danom konaní nevystupuje v žiadnom procesnom postavení. Sťažovatelia pripojenie sťažovateľa v 2. rade k sťažnosti odôvodnili tým, že namietané uznesenie pripúšťa aj taký výklad, podľa ktorého štát ako žalovaný vystupuje v danom konaní od okamihu podania žaloby a ako účastník konania je len nepresne označený.

K námietke uvedenej v bode A sťažovateľ v 1. rade konštatoval, že uznesenie najvyššieho súdu nemožno považovať za dostatočne odôvodnené v zmysle zákonných požiadaviek vyplývajúcich z § 157 ods. 2 OSP. Nesplňa požadované atribúty presvedčivosti, ktoré sú v prípade rozhodnutia o mimoriadnom opravnom prostriedku ešte viac očakávané a zdôrazňované, keďže následky nedostatočného odôvodnenia rozhodnutia dovolacieho súdu sú nepomerne závažnejšie v porovnaní s nedostatočne odôvodneným rozhodnutím súdu prvého stupňa. Podľa sťažovateľov namietané rozhodnutie požiadavku presvedčivosti nenapĺňa, pretože jeho nosná časť je len nekriticky opísaná z predchádzajúceho rozhodnutia najvyššieho súdu sp. zn. 4 Cdo 193/2009 z 29. septembra 2009. Na základe uvedeného nemožno namietané rozhodnutie podľa sťažovateľa v 1. rade považovať za racionálne, prijateľné a spravodlivé.

Sťažovateľ v 1. rade ďalej namietal, že najvyšší súd sa vo svojom rozhodnutí bezdôvodne odklonil od svojej predchádzajúcej judikatúry. Najvyšší súd otázku nemožnosti zmeny označenia žalovaného zo štátneho orgánu na štát riešil vo svojom predchádzajúcom rozhodnutí sp. zn. 2 Cdo 87/98, ktoré bolo potvrdené jeho neskorším rozhodnutím sp. zn. 3 Cdo 309/2008. V protiklade s uvedeným právnym názorom sa najvyšší súd od tohto jednorázovo (bez akéhokoľvek odôvodnenia) odklonil v uznesení sp. zn. 4 Cdo 193/2009 z 29. septembra 2009, v ktorom pripustil možnosť opravy označenia žalovaného zo štátneho orgánu na štát. Podľa sťažovateľa v 1. rade je v súlade s princípom právnej istoty, pokiaľ všeobecné súdy rozhodujú v skutkovo a právne analogických veciach identicky, pričom právna otázka, ktorá je predmetom sťažnosti, už bola najmenej dvakrát vyriešená podstatne odlišným spôsobom, s čím sa najvyšší súd nijako nevysporiadal.

Sťažovatelia napadnutému rozhodnutiu najvyššieho súdu vytýkajú, že ním prezentovaný právny názor je v rozpore so zásadou rovnosti účastníkov konania. Uvedený rozpor sa podľa sťažovateľov prejavil aj v tom, že uznesenie najvyššieho súdu možno vykladať aj tak, že sťažovateľ v 2. rade je účastníkom konania vedeného okresným súdom už odo dňa podania žaloby, keďže žalobca ho len nesprávne označil. Najvyšší súd tiež uviedol, že na výzvu súdu v zmysle § 43 OSP je možné označenie účastníka konania

opraviť, pričom súd je zároveň povinný účastníka konania o spôsobe opravy poučiť. Tento názor je podľa sťažovateľov zjavne v rozpore so zásadou rovnosti účastníkov konania.

Sťažovatelia tiež argumentovali, že „podľa § 19 ods. 1 OSP v spojení s § 79 ods. 1 OSP a s § 90 OSP môže byť účastníkom konanie len subjekt, ktorý má spôsobilosť mať práva a povinnosti, čiže fyzická osoba, právnická osoba alebo štát. V tejto súvislosti treba zdôrazniť, že aj pri určovaní/označovaní účastníka konania je nevyhnutné rozlišovať medzi štátom zastúpeným príslušným orgánom alebo právnickou osobou v zmysle § 21 ods. 4 OSP a len štátnym orgánom ako právnickou osobou, nakoľko tak štát, ako aj štátny orgán, ktorý je právnickou osobou, je samostatným subjektom práva, so samostatnou právnou subjektivitou a spôsobilosťou byť účastníkom konania. V prípade, že v konaní o nároku na náhradu škody podľa zákona č. 58/1969 Zb. žalobca za žalovaného označí len štátny orgán a nie štát, zohľadňujúc procesnú zodpovednosť žalobcu za určenie/označenie účastníkov konania, musí byť návrh (žaloba) zamietnutý pre nedostatok pasívnej vecnej legitímácie označeného odporcu (žalovaného).

V otázke odstránenia nesprávnosti návrhu (žaloby) v podobe označenia pasívne nelegitimovaného subjektu za účastníka konania v konaniach o nárokoch podľa zák. č. 58/1969 Zb. je tiež potrebné zohľadniť nasledovné. Štát je samostatným subjektom práva, a preto nie je možná oprava označenia pôvodného žalovaného ako ústredného orgánu štátnej správy na štát formou opravy, ale iba zámenou účastníka podľa § 92 ods. 4 OSP. Vzhľadom k vyššie uvedenému tak nie je možné stotožniť sa so záverom vysloveným napadnutým rozhodnutím najvyššieho súdu s ohľadom potreby aplikácie § 43 OSP), resp. prezentovaný názor je možné aj vzhľadom na uvedení rozhodovacia činnosť považovať za arbitrárny, t. z. (podľa judikatúry Ústavného súdu SR) obsahujúci interpretáciu, ktorá je v extrémnom nesúlade s obsahom právnej praxe. Rovnako sa podľa sťažovateľov prezentovaný názor vymyká princípu spravodlivosti. Spravodlivosť (osobitne zvýraznená v čl. 6 ods. 1 Dohovoru o ochrane ľudských práv a slobôd), ale aj v ustanovení § 1 a § 117 ods. 1 OSP je kritériom ukladajúcim súdu ústavnú povinnosť hľadať také riešenie súdnej právnej vecí, ktoré nebude možné vyhodnotiť ako extrémne nesúladne s princípom spravodlivosti a popierajúce zmysel a účel príslušných zákonných ustanovení (porovnaj rozsudok Najvyššieho súdu SR zo dňa 31. 01. 2012. sp. zn. 2 Cdo 101/2010).

Je dostatočne zrejmé, že na vyriešenie otázky (ne)dostatku pasívnej legitímácie žalovaného štátneho orgánu (v konaní podľa zák. č. 58/1969 Zb.) nemá súd oprávnenie použiť § 43 OSP. Ak tak urobí, neprímerane poruší zásadu rovnosti účastníkov konania. Okruh účastníkov konania sa v zásade v priebehu konania mení iba minimálne, v nevyhnutnej miere a podlieha rozhodnutiu súdu. K zmene okruhu účastníkov môže dôjsť jedine aplikáciou § 92 OSP, čomu zodpovedá aj systematika a logické usporiadanie jednotlivých častí OSP. Je teda mylné domnievať sa, že rovnaký výsledok (napr. zámenu účastníkov) možno dosiahnuť aj aplikáciou § 43 OSP a okruh účastníkov konania meniť opravou, zmenou či spresnením (hoci aj na výzvu súdu).

V prejednávanej veci bol navyše žalobca zastúpený advokátom (teda realizoval právo podľa čl. 47 ods. 2 a 3 ústavy) a bolo vecou (povinnosťou) advokáta, aby sa postaral o to, aby na súd podal kvalifikované podanie za situácie, kedy je (z obsahu zák. č. 58/1969 Zb.) nepochybné, že žalovaným môže byť len štát zastúpený príslušným orgánom.“

Vzhľadom na uvedené sťažovatelia navrhujú, aby ústavný súd po prijatí jeho sťažnosti na ďalšie konanie takto rozhodol:

„- Základné práva sťažovateľov na súdnu a inú ochranu podľa čl. 46 ods. 1, čl. 47 ods. 3 ústavy a právo na spravodlivé súdne konanie podľa čl. 6 ods. 1 dohovoru postupom a uznesením najvyššieho súdu zo dňa 30. 7. 2015, sp. zn. 1 Cdo 211/2013, ktorým bol zrušený rozsudok Krajského súdu v Bratislave zo dňa 19. 2. 2013, č. k. 8Co/62/2012 spolu s rozsudkom Okresného súdu Bratislava I zo dňa 9. 11. 2011, č. k. 25C/17/2010, porušené boli.

- Uznesenie najvyššieho súdu zo dňa 30. 7. 2015, sp. zn. 1 Cdo 211/2013, ktorým bol zrušený rozsudok Krajského súdu v Bratislave zo dňa 19. 2. 2013, č. k. 8Co/62/2012 spolu s rozsudkom Okresného súdu Bratislava I zo dňa 9. 11. 2011, č. k. 25C/17/2010 zrušuje a vec mu vracia na ďalšie konanie.“

II.

Podľa čl. 127 ods. 1 ústavy ústavný súd rozhoduje o sťažnostiach fyzických osôb alebo právnických osôb, ak namietajú porušenie svojich základných práv alebo slobôd,

alebo ľudských práv a základných slobôd vyplývajúcich z medzinárodnej zmluvy, ktorú Slovenská republika ratifikovala a bola vyhlásená spôsobom ustanoveným zákonom, ak o ochrane týchto práv a slobôd nerozhoduje iný súd.

Ústavný súd podľa § 25 ods. 1 zákona Národnej rady Slovenskej republiky č. 38/1993 Z. z. o organizácii Ústavného súdu Slovenskej republiky, o konaní pred ním a o postavení jeho sudcov v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon o ústavnom súde“) každý návrh predbežne prerokuje na neverejnom zasadnutí senátu bez prítomnosti navrhovateľa, ak tento zákon neustanovuje inak.

Pri predbežnom prerokovaní každého návrhu ústavný súd skúma, či dôvody uvedené v § 25 ods. 2 zákona o ústavnom súde nebránia jeho prijatiu na ďalšie konanie. Podľa tohto ustanovenia návrhy vo veciach, na prerokovanie ktorých nemá ústavný súd právomoc, návrhy, ktoré nemajú zákonom predpísané náležitosti, neprípustné návrhy alebo návrhy podané niekým zjavne neoprávneným, ako aj návrhy podané oneskorene môže ústavný súd na predbežnom prerokovaní odmietnuť uznesením bez ústneho pojednávania. Ústavný súd môže odmietnuť aj návrh, ktorý je zjavne neopodstatnený.

Predmetom konania ústavného súdu bolo preskúmanie, či postupom najvyššieho súdu v konaní vedenom pod sp. zn. 1 Cdo 211/2013 a jeho uznesením z 30. júla 2015 došlo k porušeniu základného práva sťažovateľov na súdnu ochranu zaručeného v čl. 46 ods. 1 a čl. 47 ods. 3 ústavy a práva na spravodlivé súdne konanie zaručeného v čl. 6 ods. 1 dohovoru.

K právnemu zastúpeniu sťažovateľov

Podľa § 20 ods. 2 zákona o ústavnom súde k návrhu na začatie konania sa musí pripojiť splnomocnenie na zastupovanie navrhovateľa advokátom alebo komerčným právnikom, ak tento zákon neustanovuje inak. V splnomocnení sa musí výslovne uviesť, že sa udeľuje na zastupovanie pred ústavným súdom.

Podľa § 21 ods. 3 zákona o ústavnom súde štátne orgány alebo orgány územnej samosprávy ako účastníkov konania alebo vedľajších účastníkov konania na ústnom pojednávaní zastupuje nimi ustanovený zástupca. Ak nejde o zástupcu zákonodarného orgánu alebo o skupinu poslancov Národnej rady Slovenskej republiky uvedenej v § 18 ods. 1 písm. a), musí mať vysokoškolské právnické vzdelanie.

Z citovaných všeobecných ustanovení zákona o ústavnom súde vyplýva, že ak je účastníkom konania pred ústavným súdom orgán verejnej moci (štátny orgán), čo je aj daný prípad, na ústnom pojednávaní pred ústavným súdom ho nemusí zastupovať advokát, ale postačuje, ak ho bude zastupovať ním ustanovený zástupca s právnickým vzdelaním. Z uvedeného možno per analogiam vyvodiť, že ak zákonodarca pripustil možnosť, aby bol na ústnom pojednávaní pred ústavným súdom štátny orgán zastúpený osobou s právnickým vzdelaním, ktorá nie je advokátom, o to viac je prípustné, aby takáto osoba zastupovala štátny orgán v konaní pred ústavným súdom aj v písomnom styku (II. ÚS 163/2013).

Vzhľadom na skutočnosť, že aj v danom prípade zastupuje sťažovateľa, ktorý je štátnym orgánom (ministerstvo spravodlivosti Slovenskej republiky) minister, ktorý má právnické vzdelanie, ústavný súd s ohľadom na uvedené nepovažoval za potrebné vyzývať sťažovateľa na ustanovenie si advokáta v konaní pred ústavným súdom.

K namietanému porušeniu označených práv sťažovateľov

V súvislosti s predbežným prerokovaním sťažnosti sťažovateľov ústavný súd považoval za potrebné poukázať aj na svoju stabilizovanú judikatúru, v ktorej zdôrazňuje, že vo veciach patriacich do právomoci všeobecných súdov nie je alternatívnou ani mimoriadnou opravnou inštitúciou (m. m. II. ÚS 1/95, II. ÚS 21/96). Preto nie je zásadne oprávnený preskúmavať a posudzovať právne názory všeobecného súdu, ktoré ho pri výklade a uplatňovaní zákonov viedli k rozhodnutiu vo veci samej, ani preskúmavať, či v konaní pred všeobecným súdom bol náležite zistený skutkový stav a aké skutkové a právne závery zo skutkového stavu všeobecný súd vyvodil. Úloha ústavného súdu sa obmedzuje na kontrolu zlučiteľnosti účinkov takejto interpretácie a aplikácie s ústavou,

prípadne medzinárodnými zmluvami o ľudských právach a základných slobodách. Do sféry pôsobnosti všeobecných súdov môže ústavný súd zasiahnuť len vtedy, ak by ich konanie alebo rozhodovanie bolo zjavne nedôvodné alebo arbitrárne, a tak z ústavného hľadiska neospravedliteľné a neudržateľné, a zároveň by malo za následok porušenie niektorého základného práva alebo slobody (m. m. I. ÚS 13/00, I. ÚS 139/02, III. ÚS 180/02 atď.). O svojvôli pri výklade alebo aplikácii právneho predpisu všeobecným súdom by bolo možné uvažovať vtedy, ak by sa jeho názor natoľko odchýlil od znenia príslušných ustanovení, že by zásadne poprel ich účel a význam (napr. I. ÚS 115/02, I. ÚS 176/03).

Podľa čl. 46 ods. 1 ústavy každý sa môže domáhať zákonom ustanoveným postupom svojho práva na nezávislom a nestrannom súde a v prípadoch ustanovených zákonom na inom orgáne Slovenskej republiky.

Podľa čl. 47 ods. 3 ústavy všetci účastníci sú si v konaní podľa odseku 2 rovní.

Podľa čl. 6 ods. 1 dohovoru každý má právo na to, aby jeho záležitosť bola spravodlivo, verejne a v primeranej lehote prejednaná nezávislým a nestranným súdom zriadeným zákonom, ktorý rozhodne o jeho občianskych právach alebo záväzkoch alebo o oprávnenosti akéhokoľvek trestného obvinenia proti nemu.

Zo sťažnosti možno vyvodit', že sťažovatelia v nej formulujú tieto zásadné výhrady proti postupu a rozhodnutiu najvyššieho súdu:

a) nesprávne posúdenie inštitútu tzv. poučovacej povinnosti najvyšším súdom, ktorý namietaným rozhodnutím zrušil rozsudok krajského súdu, ako aj rozsudok okresného súdu a vec mu vrátil na ďalšie konanie z toho dôvodu, aby v súlade s § 43 ods. 1 OSP vyzval žalobcu na odstránenie rozporu medzi skutkovým a právnym odôvodnením žaloby a označením žalovaného, ktorým je sťažovateľ v 1. rade,

b) uznesenie najvyššieho súdu nespĺňa požiadavky vyplývajúce z § 157 ods. 2 OSP na riadne odôvodnenie súdneho rozhodnutia, je tiež nedostatočne presvedčivé, keďže jeho nosná časť je len nekriticky opísaná z predchádzajúceho rozhodnutia najvyššieho súdu sp. zn. 4 Cdo 193/2009 z 29. septembra 2009,

c) namietaným rozhodnutím sa najvyšší súd bezdôvodne odklonil od svojej predchádzajúcej stabilnej judikatúry,

d) prezentovaný právny názor najvyššieho súdu na vecný rozsah poučovacej povinnosti je podľa sťažovateľov porušením zásady rovnosti účastníkov konania.

Najvyšší súd v odôvodnení svojho rozhodnutia v jeho relevantnej časti uviedol:

„Procesné vady konania v zmysle § 237 písm. a/ až e/ a písm. g/ O. s. p. dovolateľ nenamietal a v dovolacom konaní ich existencia nevyšla najavo. Prípustnosť dovolania žalobcu preto z týchto ustanovení nevyplýva.

S prihliadnutím na obsah dovolania dovolací súd osobitne skúmal, či postupom odvolacieho súdu nebola žalobcovi odňatá možnosť pred ním konať. Odňatím možnosti konať pred súdom (§ 237 písm. f/ O. s. p.) sa rozumie procesne nesprávny postup súdu priečiaci sa zákonu alebo inému všeobecne záväznému právnomu predpisu, ktorý má za následok znemožnenie realizácie procesných práv účastníka občianskeho súdneho konania. Žalobca videl vadu tejto povahy vtom, že nižšie súdy si nespĺnili poučovaciu povinnosť podľa § 43 ods. 1 O. s. p.

Podľa čl. 46 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky každý sa môže domáhať zákonom ustanoveným postupom svojho práva na nezávislom a nestrannom súde a v prípadoch ustanovených zákonom na inom orgáne Slovenskej republiky. Podľa čl. 6 ods. 1 prvej vety Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd každý má právo, aby jeho záležitosť bola spravodlivo, verejne a v primeranej lehote prejednaná nezávislým a nestranným súdom zriadeným zákonom, ktorý rozhodne o jeho občianskych právach alebo záväzkoch alebo oprávnenosti akéhokoľvek trestného obvinenia proti nemu.

Podstata základného práva na súdnu ochranu podľa čl. 46 ods. 1 ústavy a práva na spravodlivý proces podľa čl. 6 ods. 1 dohovoru spočíva v oprávnení každého domáhať sa ochrany svojich práv na súde. Tomuto oprávneniu zodpovedá povinnosť súdu nezávisle a nestranne vo veci konať tak, aby bola právu, ktorého porušenie sa namieta, poskytnutá ochrana v medziach zákonov ktoré tento článok ústavy o základnom práve na súdnu ochranu vykonáva (čl. 46 ods. 4 ústavy v spojení s čl. 51 ods. 1 ústavy).

Výklad a aplikácia zákonných predpisov zo strany všeobecných súdov musí byť preto v súlade s účelom základného práva na súdnu ochranu, ktorým je poskytnutie materiálnej

ochrany zákonnosti tak, aby bola zabezpečená spravodlivá ochrana práv a oprávnených záujmov účastníkov konania. Aplikáciou a výkladom týchto ustanovení nemožno obmedziť toto základné právo v rozpore s jeho podstatou a zmyslom.

Podľa § 43 ods. 1 prvá veta O. s. p. sudca alebo poverený zamestnanec súdu uznesením vyzve účastníka, aby nesprávne, neúplné alebo nezrozumiteľné podanie doplnil alebo opravil v lehote, ktorú určí, ktorá nemôže byť kratšia ako desať dní.

Ak tento zákon neustanovuje inak, pre konanie na odvolacom súde platia primerane ustanovenia o konaní pred súdom prvého stupňa (§ 211 ods. 2 O. s. p.).

Ústavný súd v tejto súvislosti už judikoval, že výklad a používanie § 43 ods. 1 a 2 O. s. p. musí v celom rozsahu rešpektovať základné právo účastníkov na súdnu ochranu podľa čl. 46 ods. 1 ústavy. Všeobecný súd musí vykladať a používať citované ustanovenie Občianskeho súdneho poriadku v súlade s účelom základného práva na súdnu ochranu. Interpretáciou a používaním tohto ustanovenia nemožno obmedziť základné právo na súdnu ochranu bez zákonného podkladu. Všeobecný súd musí súčasne vychádzať z toho, že všeobecné súdy majú poskytovať v občianskom súdnom konaní materiálnu ochranu zákonnosti tak, aby bola zabezpečená spravodlivá ochrana práv a oprávnených záujmov účastníkov (§ 1 O. s. p.). Občianske súdne konanie sa musí v každom jednotlivom prípade stať zárukou zákonnosti a slúžiť na jej upevňovanie a rozvíjanie (§ 3 O. s. p.). Prílišný formalizmus pri posudzovaní úkonov účastníkov občianskeho súdneho konania a nadmerný tlak na dopĺňanie takých náležitostí do procesných úkonov účastníkov, ktoré nemajú oporu v zákone, ktoré idú nad rámec zákona alebo nemajú základný význam pre ochranu zákonnosti, nie sú v súlade s ústavnými princípmi spravodlivého procesu. Sám Občiansky súdny poriadok to vyjadruje tak, že umožňuje odmietnuť podanie podľa § 43 ods. 2 len vtedy, ak v konaní nemožno pre nedostatky podania pokračovať. Pokračovanie v konaní treba chápať ako možnosť súdu konať a rozhodovať bez zásadnejších prekážok, akými sú neodstrániteľné alebo neodstránené nedostatky podaní (porovnaj Nález Ústavného súdu z 28. septembra 2008 sp. zn. II. ÚS 154/08 a zo 14. septembra 2011 sp. zn. I. ÚS 361/2010).

V preskúmvanej veci sa žalobca domáhal náhrady škody spôsobenej mu, podľa jeho tvrdenia nesprávnym rozhodnutím ministra spravodlivosti Slovenskej republiky č. 2490/2004 41 z 5. februára 2004. V žalobe za subjekt zodpovedný za vzniknutú škodu označil Ministerstvo spravodlivosti Slovenskej republiky. Podľa odôvodnenia žaloby svoj

nárok vyvodzoval zo zákona č. 58/1969 Zb., pričom citoval konkrétne ustanovenia § 1 ods. 1, 2 a § 9 o zodpovednosti štátu za škodu spôsobenú nezákonným rozhodnutím, z ktorých je zrejmá zodpovednosť štátu, i keď v žalobe za subjekt zodpovedný za vzniknutú škodu označil iný subjekt. Medzi skutkovým a právnym odôvodnením žaloby, ktorou bol uplatnený nárok zo zodpovednosti štátu, t. j. proti štátu, a označením žalovaného, ktorý v takýchto prípadoch je len orgánom konajúcim v mene štátu, bol zjavný logický rozpor. Tento rozpor mal za následok nezrozumiteľnosť žaloby vo forme jej neurčitosti. V zmysle citovaného ustanovenia § 43 ods. 1 O. s. p. bolo povinnosťou súdu prvého stupňa uznesením vyzvať žalobcu na odstránenie tejto vady žaloby. Prvostupňový súd však takto nepostupoval, ale vo veci meritorne rozhodol. Z uvedeného nedostatku v postupe súdu prvého stupňa nevyvodil žiadny dôsledok ani odvolací súd. Tým bolo konanie pred oboma súdmi postihnuté vadou vyplývajúcou z § 237 písm. f) O. s. p., t. j. odňatím možnosti žalobcu konať pred súdom, zakladajúcou prípustnosť a zároveň dôvodnosť podaného dovolania. Existencia takejto vady je porušením práva na poskytnutie spravodlivej ochrany práv zaručeného citovaným ustanovením § 1 O. s. p., ako aj čl. 46 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky a čl. 1 Európskeho dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd.“

Ústavný súd konštatuje, že zákonodarca zakotvil v Občianskom súdnom poriadku všeobecnú poučovaciu povinnosť súdov v občianskom súdnom konaní, pričom vymedzil vecný a osobný rozsah tejto povinnosti. Súdny sú povinné poučovať účastníkov konania, ktorí nie sú zastúpení advokátom. Poučenie poskytujú o procesných právach a povinnostiach účastníka. V ďalších častiach Občianskeho súdneho poriadku je zakotvená osobitná poučovacia povinnosť súdu (napr. § 43 ods. 1, § 49 ods. 5 a § 52 ods. 1 OSP), ktorou je súdu výslovne uložené, aby v konkrétnych procesných situáciách osobitne poučil účastníka, a to v záujme ochrany jeho záujmov. Poučovacia povinnosť uvedená v § 43 ods. 1 OSP smeruje k tomu, aby boli vady žaloby odstránené, a preto je súd povinný účastníka konania (žalobcu) poučiť, ako treba opravu alebo doplnenie žaloby vykonať. Po splnení tejto povinnosti všeobecným súdom záleží už len na účastníkovi konania, či tieto vady odstráni alebo či bude jeho podanie odmietnuté.

Ústavný súd tiež dodáva, že najvyšší súd už vo svojej predchádzajúcej judikatúre (nielen v sťažovateľmi uvádzanom rozhodnutí sp. zn. 4 Cdo 193/2009 z 29. septembra 2009) opakovane dospel k právnenému záveru, že riadne označenie štátu ako žalovaného účastníka konania je náležitosťou riadneho návrhu, bez ktorého nemožno v konaní pokračovať. Štát je ako účastník konania označený riadne, ak je súčasne s ním označený príslušný orgán, ktorý má v mene štátu konať s uvedením jeho názvu a sídla. Pokiaľ nie je žalovaný takto riadne označený, súd v zmysle § 43 OSP žalobcu poučí a vyzve ho na doplnenie alebo opravu žaloby (uznesenie najvyššieho súdu sp. zn. 4 Cdo 64/2011 z 28. októbra 2011, uznesenie najvyššieho súdu sp. zn. 6 Cdo 149/2011 z 26. septembra 2012).

Súčasne ústavný súd v súvislosti s podstatou námietok sťažovateľov dáva do pozornosti uznesenie veľkého senátu občianskoprávneho a obchodného kolégia Najvyššieho súdu Českej republiky sp. zn. 31 Cdo 2847/2011 zo 14. marca 2012, v ktorom sa uvádza:

„Ak je žalobcom v žalobe ako žalovaný označený len orgán štátu (kraja, obce), pričom z iných častí žaloby vyplýva, že smeruje proti štátu (kraju, obci), je namieste takýto stav posúdiť ako vadu žaloby v zmysle § 43 ods. 1 OSŘ. Ak je žalobcom následne zjednaná náprava spočívajúca v označení žalovaného ako Českej republiky (kraja, obce), je možné odteraz pôvodne vadnú žalobu (§ 43 OSŘ) posudzovať ako takú, ktorú žalobca sám zhojil.“

V nadväznosti na argumentáciu sťažovateľov ústavný súd poukazuje na svoju stabilizovanú judikatúru, podľa ktorej posudzuje spravodlivosť procesu ako celku (napr. m. m. II. ÚS 307/06), preto k vyhoveniu sťažnosti dochádza zásadne iba v prípadoch, ak dospeje k názoru, že namietané a relevantné procesné pochybenia zo strany príslušného orgánu verejnej moci umožňujú prijatie záveru, že proces ako celok bol nespravodlivý a vzhľadom na to aj jeho výsledok môže vyznievať ako nespravodlivý.

Ústavný súd vychádzajúc zo sťažnostných námietok sťažovateľov preskúmaním napadnutého rozhodnutia najvyššieho súdu dospel k záveru, že ho nemožno považovať za svojvoľné alebo zjavne neodôvodnené, resp. za také, ktoré by popieralo zmysel práva

na súdnu ochranu, resp. na spravodlivý súdny proces, a že z ústavnoprávneho hľadiska niet žiadneho dôvodu na spochybnenie právnych záverov najvyššieho súdu vyjadrených v jeho rozhodnutí, v ktorom najvyšší súd zdôraznil potrebu materiálnej ochrany zákonnosti, a teda v konečnom dôsledku aj ochrany práv a oprávnených záujmov účastníkov konania. Skutočnosť, že dovolacie konanie pred najvyšším súdom neskončilo podľa predstáv sťažovateľov, sama osebe nie je právnym základom na namietnutie porušenia ich práva na súdnu ochranu sťažnosťou podanou ústavnému súdu, pretože ako bolo uvedené, označené právo v sebe nezahŕňa záruku úspechu v konaní.

Ústavný súd tiež považuje za potrebné vyjadriť sa k námietke sťažovateľov, ktorou poukazujú na rozdielnosť prístupov najvyššieho súdu k rozhodovaniu obdobných vecí.

Ústavný súd v tejto súvislosti poukazuje na svoj právny názor, podľa ktorého právne závery všeobecných súdov obsiahnuté v rozhodnutiach vo veci samej nemajú charakter precedensu, ktorý by ostatných sudcov rozhodujúcich v obdobných veciach zaväzoval rozhodnúť identicky, napriek tomu protichodné právne závery vyslovené v analogických prípadoch neprispievajú k naplneniu hlavného účelu princípu právnej istoty ani k dôvere v spravodlivé súdne konanie (obdobne napr. IV. ÚS 49/06, III. ÚS 300/06).

Z rozsudku Európskeho súdu pre ľudské práva vyplýva, že rozdielna judikatúra v skutkovo rovnakých, prípadne podobných veciach je prirodzenou súčasťou vnútroštátneho súdneho systému (v zásade každého súdneho systému, ktorý nie je založený na precedensoch ako prameňoch práva). K rozdielnej judikatúre prirodzene dochádza aj na úrovni najvyššej súdnej inštalácie. Z hľadiska princípu právnej istoty je ale dôležité, aby najvyššia súdna inštalácia pôsobila ako regulátor konfliktov judikatúry a aby uplatňovala mechanizmus, ktorý zjednotí rozdielne právne názory súdov v skutkovo rovnakých alebo podobných veciach (IV. ÚS 107/2012).

Ústavný súd vo vzťahu k tejto námietke sťažovateľov považuje za potrebné zopakovať svoj ustálený právny názor, podľa ktorého mu neprislúcha zjednocovať in abstracto judikatúru všeobecných súdov, a suplovať tak poslanie, ktoré zákon č. 757/2004

Z. z. o súdoch a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov [§ 8 ods. 3, § 20 ods. 1 písm. b), § 21, § 22 a § 23 ods. 1 písm. b)] zveruje práve najvyššiemu súdu (resp. jeho plénu a kolégiám), keď mu okrem iného priznáva aj právomoc zaujímať stanoviská k zjednocovaniu výkladu zákonov a iných všeobecne záväzných právnych predpisov (m. m. I. ÚS 17/01, IV. ÚS 267/05). Práve plénum a kolégiá najvyššieho súdu sú oprávnené odstraňovať nejednotnosť výkladu zákonov a iných všeobecne záväzných právnych predpisov tak, aby sa chránili okrem iného aj legitímne očakávania účastníkov súdnych konaní.

Keďže ústavný súd nezistil príčinnú súvislosť medzi týmto rozhodnutím a porušením základného práva sťažovateľov podľa čl. 46 ods. 1 a čl. 47 ods. 3 ústavy a práva podľa čl. 6 ods. 1 dohovoru, sťažnosť odmietol podľa § 25 ods. 2 zákona o ústavnom súde z dôvodu zjavnej neopodstatnenosti.

Vzhľadom na odmietnutie sťažnosti ako celku ústavný súd o ďalších návrhoch v nej uplatnených nerozhodoval.

P o u č e n i e : Proti tomuto rozhodnutiu nemožno podať opravný prostriedok.

V Košiciach 9. decembra 2015